

ספר ליקוטי מוהר"ן - תנינא תורה ב

[ז] אף צריך לזהר מאד מהתמננות, כי זה הזוכה ליראה, יש לו השתוקקות להתמננות, כי מי שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין (ברכות 1), ומחמת שדבריו נשמעין, הוא משתוקק להתמננות, אבל צריך לשמר עצמו מאד מהתמננות, כי ההתמננות מפסיד הנבואה, בחינות המלאך הנ"ל, הנעשה על ידי היראה. וזה שאמר יהושע למשה, כשאמר לו: "אלדד ומידד מתנבאים במחנה" (במדבר י"א): "אדוני משה כלאם". פ"ש רש"י (והוא בסנהדרין י"ז): "הטל עליהם צרכי צבור והם פלים וכו'". כי 'צרכי צבור', הינו התמננות, מכלה ומפסיד הנבואה פנ"ל, כי נעשה מאותיות מלאך אף כלאם: :

יראה השפעה והתמננות

מלאך שליח מרחוק

לבאר טעם ההשתוקקות הירא להתמננות, שלכאורה צריך להיות להיפך שמי שמידתו אהבה ירצה להשפיע מטובו לאחרים כאברהם אבינו שכתוב בו "ואת הנפש אשר עשו", ומי שמידתו יראה הגורמת להתבטלות ושפלות וצמצום ההשפעה לא יוכל כ"כ להשפיע לרבים.

אך נשוב לבאר מ"ש לעיל שע"י יראה נברא מלאך, שממנו שפע הנבואה הנרמז בר"ת כ"י אין מחסור ליראיו. דכבר הארכנו בתחילת התורה לבאר שעניין מלאך הוא המשכת חלקי הנשמה הגבוהים שלא נתלכשו בגוף האדם וכליו, רק נשארו מקיפים עליו מלמעלה, וזה ענין לימוד הצדיקים בחלום, שאז משיגים חלקי תורה שלא באו אליהם מתוך שכל והבנת דבר מתוך דבר, רק מהשפעת נשמתם, וכהתגלות המגיד לב"י שהיה אומר לו "אני המשנה המדברת בפוך", שמקיפי תורתו בעצמו באו ללמדו. נמצא שמלאך עניינו שליח ה' להוריד להשגת האדם השפעה שהיתה רחוקה ועליונה ממנו.

והנה החילוק בין אהבה ליראה, שאהבה היא קירוב והתאחדות וביטול הפירוד בין שנים, ויראה היא להיפך שע"י שמתגלה לו גדלות שאינה בערכו ואין יכול להשיגו מתירא, אשר זה תנועה של התרחקות. ובזה יש להבחין שכל דבר המתלבש ומתיישב בנפש נמשך ממידת אהבה וקירוב, וכל השגה גבוה ומקיף המאיר מרחוק הוא שורש למידת היראה. וע"כ יראה עילאה היא למעלה מאהבה, כיון שנמשכת ממקם גבוה יותר, וזה היראה העצומה שהיתה נופלת על הנביאים במראה, מגודל ההשגה שהאירה עליהם שאינה לפי כלי האדם.

וע"כ נבראים המלאכים דווקא מיראה, כמ"ש (תהלים קד, ד) "משרתיו אש לטה" שהיא מידת הגבורה, משל למלך בשר ודם שכל שרבו גדלותו ורוממותו וריחוקו מן העם, כן מתרבים המדרגות והשלוחים עד שיצא רצונו אל הפועל. וכן מלאכי ה' שהם סדרי ההשתלשלות ושלוחיו המורידים השפעתו ממרחק, על ידם מתגלה השגת גדלות השי"ת העליונה שאינה לפי שכל הנבראים התחתונים, דהיינו מידת היראה.

השלימות ביראת ה'

ויובן היטב ע"פ הפסוק המובא כאן כי אין מחסור ליראיו, והטעם כי יראה היא מציאות של מחסור וחולשה בנפש שלכן אין לו כח לעמוד בפני הגדול וחזק ומתירא ממנו, ולהיפך אהבה היא מילוי טוב ושובע הנפש. אך כל זה כשמדובר מאהבה ויראה גשמיים, אבל ברוחניות הוא להיפך, שהנברא הוא מציאות חסר אשר לא יתמלא כי אם ע"י יראת ה', שדווקא על ידה יצא משפלות מצבו ויתרומם לעשות רצון קונו בשלימות. כי פחד ה' אינו כפחד גשמי מחמת היזק שרוצה לברוח ממנו אלא כמ"ש (הושע ג, ה) "ופחדו אל ה' ואל טובו", שמגדולת טובתו שמשפיע לנו חיים אנו מתיראים, וזהו יראת הרוממות "בגין דאיהו רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין", וכל שבח 'אתה גיבור' הוא "מכלכל חיים בחסד" וכו'.

וע"כ בקרי"ס כשזכו בני ישראל ליראת ה' כמ"ש (שמות יד, לא) "וייראו העם את ה'", אז נתקיים "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם", נמצא דאז דווקא נתמלא מחסור הנפש בשלימות כשנעשינו עבדי ה' וקבלנו מלכותו. וזה מציאות מלאך, שכולו אש יראת ה' לעשות שליחותו בנאמנות, וממנו בא הנבואה שהוא שפע ומילוי המחסור, כמ"ש (שם כד, יא) "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו", ובמדרש (ויקרא רבה כ, ז) "ר' יוחנן אמר אכילה ודאי כמה דאת אמר באור פני מלך חיים".

יראה ומלאכים בר"ה

וזהו יראה של ר"ה שבו אנו מקבלין מלכותו, אשר יראה שייך דווקא אצל מלך שאינו בערך העם כלל, ודווקא בזה נקצב לנו "חק לישנא דמזונא" שלימות המחסור. ותוקעין בשופר להחריד הלבבות, וזה שאומרים בתפילה הנדפסת במחזורים "שיעלו אלו המלאכים היוצאים מן השופר ומן התקיעה ומן השברים ומן התרועה" וכו', כי נבראים ע"י יראה. וכמ"ש בתפילת 'ונתנה תוקף' "ובשופר גדול יתקע וכו' ומלאכים יחפזון וכו' ויאמרו הנה יום הדין" כי כל מציאותם מתוך יראה זאת.

המלאכים שואלים לישראל

ואחז"ל (דברים רבה ב, יד) "כשמתכנסין מלאכי השרת לפני הקב"ה לומר אימתי ר"ה ואימתי יום הכפורים, הקב"ה אומר להם לי מה אתם שואלים, אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה, מנין דכתיב אשר לו אלהים קרובים אליו, אשר לו אומה קרובה אין כתיב כאן, אלא אשר לו אלהים קרובים אליו, הוא וכל פמליא שלו". כי חיות המלאכים מתחדש דווקא ע"י אימת הדין, והכל תלוי בבני ישראל העושים ר"ה וממשיכים זאת היראה. וז"ש בסוף התורה (אות י"ד) "ואזי יכולין לעשות ר"ה", כי ר"ה נעשה דווקא ע"י בית דין היושבים על כסא דין למטה בדוגמת הקב"ה היושב על כסא דין למעלה, והיינו אחיזת בני" בכסא הכבוד ירושלים שורש היראה, ומחיצתם לפנים ממלאכי השרת שצריכים לשאול אותם מתי ר"ה.

אהבת ה' ביחיד

עתה יובן טעם שמשתוקק הירא להתמנות, דהיינו השפעה לרבים, מידת המלכות ברב עם, שממנה זכה להשלים מחסורו, ע"כ יכול גם להתמנות על רבים ולהשפיע עליהם. כי אין הכי נמי אם היה מדובר מהשפעה גשמית נצרך אליה דווקא מידת אהבה הגשמית שהיא חיבור והשפעה לאחרים, ולהיפך מי שיש לו יראה גשמית מה לו ולהשפעה. אך כשמדובר מהשפעה רוחנית הוא להיפך, כי אי אפשר לזכות לאהבה כי אם ע"י שיצמצם אלקותו בצמצומים רבים כ"כ לכדי קשר קטן ומושג אצל האדם, אשר זהו סוד שאינו מושג לאחרים ואי אפשר לדבר ממנו רק לחיות בו בינו לבין קונו, בסוד היחוד שהכל חושך ואין כלום רק אני ואתה. ואי אפשר לדבר מזאת האהבה ברב עם שיהיו דברים המובנים ומתקבלים, רק בין חברים בסוד "אנן בחביבותא תליא מילתא", וזה טעם שנאמרה פרשה ראשונה של ק"ש המדברת מיחוד ה' ואהבתו בלשון יחיד.

צמצום שורש האהבה וגדולה שורש היראה

אבל פרשת והיה אם שמוע שנאמרה בלשון אזהרה אם תשמעו ואל לא תשמעו, דהיינו יראה, נאמרה בלשון רבים. כי גדולת ה' כפי שהוא בלי צמצום, יכולים להודיע ברבים, "להודיע לבני האדם גבורותיו וכבוד הדר מלכותו".

וכמ"ש אדמוה"ז (לקו"ת עקב ד"ה ויאכלך) "מ"ש פני אריה אל הימין כו' שהוא בחי' אהבה, ובמ"א תכתיב אריה שאג מי לא יירא, וגם ימים נוראים נקראים ע"ש אריה כי אריה אותיות יראה, והיינו שבחי' אהבה זו של בחי' אריה למעלה הוא מבחי' התגלות גדולתו של הקב"ה, ולגדולתו אין חקר שאינו יכול להתלבש תוך עלמין, ולכן תפול עליהם אימתה ופחד בהתגלות גדולה זו מצד המקבל שאינו יכול להתלבש בהם בחי' זו כמו שהיא למעלה בבחי' אהבה [וע"ד המבואר במ"א המשל מחותם בולט נעשה על השעוה צורת חותם שוקע, כך מהתגלות גדולתו של הקב"ה נמשך למטה בעולמות בחינת יראה]. וזהו ענין שירד על המזבח אש בצורת אריה דאכיל כל קרבנין כו', דהיינו בחי' חלב ודם שנכלה ונשרף בהתגלות בחי' זו, וע"ז נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא, ששורף ומכלה כל האשים. ובחי' אהבה מקבלים כל העולמות מבחי' פני שור שמהשמאל, שהוא בחי' גבורה המעלים ומסתיר בחי' גדולה הנ"ל".

ואברהם אבינו שמידתו חסד וגדולה, גילה גדולת ה' בעולם ופירסם אלוקותו לרבים, וע"כ "אלהי אברהם הוי כמו מלכות, דאברהם אבינו המליך הקב"ה על כל העולם" (תוס' ברכות מ:), ובו נאמר "כי ירא אלוקים אתה", שע"י גדולת ה' זוכין ליראה. ויצחק שמידתו גבורה וצמצום, היה לו סוד היחוד כמ"ש (בראשית כד, טז) "ויאהבה" ונאמר בו "מצחק את רבקה אשתו". וז"ש כאן שהירא משתוקק להתמנות כי דבריו נשמעין, היינו שיש בו מידת המלכות ויכול להנהיג, וילפינן לה מקרא "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא", שדווקא כשהוא ירא ה' הכל נשמע וכל דבריו ראויין ליאמר ברבים.

התמנות רק מהשי"ת

אבל צריך לשמור עצמו מזה, היינו שלא לקח לעצמו התמנות, כדמצינו במשה "ואתה פה עומד עימדי", מפני שאם יהיה לו מציאות השפעה בעולם כבר לא יהיה מקבל שלם לנבואת ה', ככתוב בו (במדבר יב, ז) "בכל ביתי נאמן הוא" שכולו מלכות אמונה דלית לה מגרמה כלום. וע"כ כתוב בו (שמות יט, יד) "וירד משה מן ההר אל העם", ופירש"י "מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם", כי אפילו אם יתעסק בצרכי עצמו יפסיד הנבואה, ורק ע"י שעזב לגמרי ההתמנות בענייני העולם נעשה בדרגת אשה יראת ד' שכל מציאותו עומד ומשמש, ועי"ז נתמלא שפע הנבואה. ולכן אע"פ שמשה רבינו וכל הנביאים היו רועי ישראל העוסקים בכל צרכיהם, באמת לא לקחו כלום מעצמם, כמ"ש "ונחנו מה" רק מה שציום השי"ת.

משל לאדם המרגיש יגיעה וכילוי הכוחות כשמלמד תורה לתלמידים, אומרים לו שזה מפני שרואה עצמו מלמד חכמתו לפי כשרונותיו לתלמידים, אבל אם ירגיש רק עומד מול ה' ללמד תורתו לא תבא לו יגיעה והפסד שום כח. וכידוע פי' המגיד מדובנא ע"פ (ישעיה מג, כב) "ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל".

שמירת יוסף ואלדד ומידד

וכן באלדד ומידד אחז"ל (סנהדרין יז) "אמר הקדוש ברוך הוא, הואיל ומיעטתם עצמכם הריני מוסיף גדולה על גדולתכם, ומה גדולה הוסיף להם, שהנביאים כולן נתנבאו ופסקו, והם נתנבאו ולא פסקו". נמצא שבבריחתם מהתמנות ניצלו ממ"ש כלאם, היינו כילוי הנבואה. והפסד הנבואה הבאה ע"י מלאך כשנכשל בהתמנות, הוא גופא עניין קנאת המלאכים המבואר בתחילת התורה, הרוצים להפיל את איש ישראל מממשלתו, וע"כ תחת שישפיעו לו נבואה הם מתהפכים לכלות נבואתו, וז"ש כאן "המקנא אתה לי" (ראה ביאור הליקוטים כאן ענף כ"ב), ואלדד ומידד ניצלו מזה. ונבואתם היתה על מלחמת גוג ומגוג בקץ האחרון, אשר זה שלימות גדול בנבואה שעיקרה גילוי העתידות ולהם נתגלה מה שעתידי להיות לבסוף. וכן יוסף הצדיק שאמר "בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה", בזה נשמר מהתמנות וזכה להיות "איש אשר רוח אלקים בו", וניצל מקנאת אחיו שאמרו "המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו" ועלה למלוכה.

[ח] ועל ידי השפעת הנבואה אף על פי שאין מי שיתנבא, רק שיש בחינת השפעת הנבואה בעולם, על ידי זה נגאלת ונפדיית התפלה, פי התפלה היא גבוהה מאד, ובני אדם מוזלזלין בה. וכשעומדים להתפלל, תפצים לפטר התפלה מעליהם, כמאמר רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ו): "כרם זלת לבני אדם" אלו דברים העומדין ברומו של עולם, ובני אדם מוזלזלין בהם וכו' ועל ידי הנבואה נגאלת התפלה מן הגלות, בבחינת (בראשית כ) : "פי נביא הוא ויתפלל בעדך". שעל ידי נבואה התפלה בשלמות, פי התפלה היא בחינת (ישעיה נ"ז) : "בורא גיב שפתים", בחינת נבואה :

תפילה התפשטות הנבואה בזמן הזה

ב' אופני גילוי אלקות

לבאר ענין השפעת הנבואה בזמן הזה המדובר כאן, נקדים לבאר ענין נחיצות הנבואה שלא יתכן לבני ישראל להתקיים בלעדה אפילו עתה. דהנה הבורא היחיד שאין שום מציאות לעצמה אלא הכל הוא מהוה, יש לו ב' אופנים אשר מתגלה ומנהיג אותנו, מעת שהוציאנו ממצרים ולקח אותנו לעם. הא' ע"י תורה, היינו תרי"ג מצוות שנתן ע"י משה רבינו ופרושם בתורה שב"פ המוסיפה להתחדש תמיד ע"י חכמי הדור, והנה התורה היא נצחית בלי שום שינוי, וכל השו"ת שיש בכל דור הם רק לפרש מה רצון ה' לפי השתנות המציאות.

וגילוי הב' הוא ההנהגה הכללית בשאר עניינים שאינם בכלל תרי"ג מצוות, הן בענייני הכלל והן בענייני הפרט, אשר לזה צריך נביא בכל דור שיודיע לנו מה לעשות ומה יצמח ממעשינו. וכמו שעל דבר קיום התורה באו כל ההבטחות לכל טוב אם תשמעו, ולהיפך אם לא תשמעו, כן אנו צריכים גילויים תמידיים לדעת מה רצון ה' מאיתנו באופן הנהגת החיים, כגון בענייני הכלל עם איזה גויים ללחום, ומה יעשה המלך בשאר ענייניו, וכן כל אדם בפרט להיכין ילך ואיך יצליח.

הכל שואלים לנביא

כדמצינו בימי דוד ששאל על מה בא הרעב (שמואל-ב כא, א), ויהושפט שנאמר לו בעת שנשברו אניותיו (דברי הימים-ב כ, לו) "כהתחברך עם אחזיהו פרץ ה' את מעשיך". וכן היו שואלים לנביא על חולה עם יחיה, והיה משיב להם דבר ה', כנמצא הרבה בספרי הנביאים. ובענייני הפרט מצינו (שמואל-א ט, ו) שאפילו על אתונות שנאבדו הלכו לשאול לנביא, הגם שלא על כל שטות ראוי לבלבל הנביא, כמסופר על פוסק אחד גדול שאם שאלוהו דברים פשוטים שלא היה צורך להטרידו בהם היה שולח למורים אחרים, אך בוודאי על עניינים מכריעים היו שואלים הנביא, שיודיע לו דבר ה'.

ובפרט בעניינים כלליים מאוד כגון קודם שגלו עשרת השבטים היו כמה נביאים עומדים ומזהירים באותו הדור, ואע"פ שכבר נכתב בתורה שאם לא ישמעו בקול ה' תקיא הארץ אותם, לא יתכן להיות דבר גדול כזה בלי אזהרה בשעת מעשה. וכן קודם חורבן בית ראשון ובניין בית שני הכל היה על פי הנביאים. ואם תחסר הנבואה ולא נדע לעשות רק ע"י התבוננות בתורה המצויה בידינו, הרי זה כאב שהלך למדינה רחוקה, והניח כמה צוואות לבניו, וכל דבר עושים על פי התבוננות בדבריו, הרי כשישוב ויראה מה עשו יאמר להם שלא לכך נתכוין כי אם באופן אחר.

נבואה שכינה

וראה מ"ש אוה"ח הק' (דברים ח, יט) "עוד ירצה באומרו כגוים וגו' כן תאבדון, כי מלבד אבידתם שאמר למעלה במאמר אבוד תאבדון, עוד צרה אחרת להם אחר שיאבדו הנשאים בהם יהיו

כגוים אשר וגו', כן יאבדון פירוש שיכרת מהם נבואה ורוח הקודש שיאבדו, ועל זאת יחרד לב עם ה' שאין קללה בעולם כזו, אוי לדורות שטעמו כוס המר הזה מר ממות, והוא רחום ישוב ירחמנו כי יתן את רוחו בנו כימי קדם"

וכן פי' ע"פ (בראשית ו, ג.) "לא ידון רוחי באדם לעולם" "ופירוש רוחי, היא שכינתו יתברך, שלא יהיה עוד נחשב האדם להדרגה זו וכו'. ומשחרב המעון נסתם חזון ונשארה בחינת רוח הקודש, וכשנסתתמו עיני ישראל אין אתנו משיג ריח הקודש ואין צריך לומר רוח הקודש, וזו היא צרת בית ישראל שאין למעלה ממנה, הצמאים להריח ריח אבינו שבשמים ותחי רוחינו".

ובפנימיות יקראו ב' אופני ההנהגה קודשא ב"ה תורה שהיא עצם גילוי מידותיו, ושכינתיה נבואה. היינו שהוא יתברך שוכן בנו ומנהיג אותנו, וכמ"ש (יומא כא:.) ה' דברים שחסרו בבית שני, שכינה, אורים ותומים, רוח"ק, ארון וכרובים, ואש מלמעלה, והכל אחד דהיינו גילוי שכינה.

תפילה גילוי שכינה

ומחדש רביז"ל כי באמת השכינה תמיד עימנו כמ"ש (מגילה כט.) גלו לבבל שכינה עמהם וכו', וע"כ לא יתכן מציאות שנסתלקה הנבואה לגמרי, דא"כ נמצא שעזבנו הש"י ח"ו וסילק שכינתו מתוכנו, ופירשו לנו חז"ל שאין כן, רק שאין מי שיתנבא בפועל, ומ"מ מתגלה השפעת הנבואה בגאולת התפילה. כי נבואה היא התגלות דבר ה' בפי הנביא, והיינו נצח והוד עילאין שהם ניב שפתיים כמ"ש כאן, וזהו דיבור התפילה שנתגלה בה השראת השכינה בנו כמ"ש (דברים ד, ז.) "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו אליו".

וגם כשאין רואים פעולתה מיד אין זה אלא מטעם שאחז"ל ע"פ זה (דברים רבה ב, יז) יש תפילה שנענית למ' יום ויש תפילה שנענית לכ' יום וכו'. כי היא כדבר ה' שכתוב בו (ישעיה נה, ט) "כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב וגו' כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם", כן אין תפלה השבה ריקם.

עד שחידש רביז"ל (תורה קנ"ו קמא) "כי מה שמדברים בינו לבין קונו, הוא בחינת רוח הקודש, ודוד המלך ע"ה שהיה מעלתו גדולה מאד יסד מזה ספר תהלים, וכן כל אחד לפי בחינתו הוא בחינת רוח הקודש וכו', אזי זוכה לדבר בכל פעם דיבורים חדשים שהוא בחינת רוח הקודש". נמצא שעתה מנהיג אותנו השי"ת ע"י תפילה, וע"כ ניתקנה ע"י אנשי כנה"ג שהיו קודם סילוק הנבואה בגלוי, ונעשית ההנהגה ע"י תפלה. וכן א"ר חנינא בן דוסא (ברכות דף לד:) "לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך מקובלני, אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל" וכו'.

אסור לנסות את ה'

ואין הכי נמי לא תמיד רואים איך התפילה משנה הטבע, אע"פ שרואים כמה ניסים ע"י תפילה, ומפני זה אין מתבטלת הבחירה. אך הלא גם בזמן הנביאים לא תמיד הראו מופתים, ואעפ"כ היו מחוייבים לציית להם. כמ"ש הרמב"ם (יסודי התורה י, ה) "וכן לדורות, נביא שנודעה נבואתו והאמינו

בדבריו פעם אחר פעם, או שהעיד לו נביא, והיה הולך בדרכי הנבואה, אסור לחשב אחריו ולהרהר בנבואתו שמא אינה אמת, ואסור לנסותו יותר מדאי, ולא נהיה הולכים ומנסים לעולם, שנאמר לא תנסו את ה' אלהיכם כאשר נסיתם במסה שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין, אלא מאחר שנודע שזה נביא יאמינו וידעו כי ה' בקרבם, ולא יהרהרו ולא יחשבו אחריו כענין שנאמר וידעו כי נביא היה בתוכם". כן אסור לנסות את ה' אם יראה תיכף הישועה בתפילתו.

ואם יאמר אדם שעתה זמן הסתר וסילוק שכינה, והראיה שמתגבר הרע כל כך להדיח בני אדם מהשי"ת כידוע מצב הדור בעיקבתא דמשיחא. תשובתו בצידו, כי בזמן הנביאים לא היה טוב מעתה, ובזמן חורבן בית ראשון היו אפילו גדולי הדור מכעיסים בזדון בכל התועבות כאשר יראה כל הלומד בספרי הנביאים, כי הבחירה חזקה תמיד ואין זה משום חסרון בהשראת השכינה שהיא לעולם איתם אפילו בתוך טומאתם. כן גם עתה השי"ת מנהיג אותנו בהתגלות ע"י תפילה.

ומבואר בזה טעם שעיקר עבודת הבעש"ט הק' היה להשיב חשיבות התפילה שהיתה בזילותא מקודם, כי אז התחיל דרך של צדיקים היכולים להשיב לכל אחד כפי הראוי לו ולהנהיג את ישראל בהתנוצצות נבואה ורוה"ק ומופתים, וכמ"ש הרה"ק הרמ"מ מוויטעבסק זיע"א (פרי הארץ מכתב ט) "היו היה דבר השם ביד הבעל שם ויגזור אומר ויקם, אחד היה, ומהקדמונים לא קם כמוהו ואחריו על עפר מי יקום". אשר כל זה תלוי בגאולת התפילה, שעל ידה היו מתדבקים בהשי"ת ועולים לעולמות העליונים ומקשרים נשמ"י לשרשם.

* * *

גאולת התפילה בר"ה

תפילה הארת ביהמ"ק

ע"י התפשטות הנבואה נגאלת התפילה, ונתבאר דנבואה היינו השראת השכינה, ובזה"ז מתגלה בתפילה, ונמצא דהזלזול בתפילה הוא גלות השכינה. והעניין מבואר דהנבואה באה מבין שני הכרובים, ולכן אחר מתן תורה ופרשת משפטים שניתנו כל דיניה, אמר הקב"ה שלא די בכל זה אלא צריך להיות "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שמשם יוצאה הנבואה, והנהגת הקב"ה את בנ"י בפועל. ונקרא המקדש (ישעיה נז, ז) "בית תפילה", וגם אחר שחרב ונסתלקה נבואה כתיב (יהזקאל יא, טז) "ואהי להם מקדש מעט", שעדיין השכינה איתנו ושורה בבתי כנסיות שמתפללין בהם, כמ"ש (מגילה כט.) על בי כנישתא דשף ויתיב.

וכמ"ש רביז"ל (תורה ע"ט קמא) "והדיבור הוא בחינת מלכות וכו', ובחינות שכינה גם כן, כי שוכנת איתם תמיד בלי הפסק רגע, כמ"ש "השוכן אתם בתוך טמאותם", והוא בחינת אם הבנים, היינו כמו שהאם הולכת תמיד עם בניה ואינה שוכחת אותם, כן הדיבור שהוא בחינת שכינה הולכת עם האדם תמיד".

זילות התפילה בגלות

וע"כ דווקא עליה אמרו שהיא מדברים העומדים ברומו של עולם, ולא על תורה שהיא מצד הקב"ה ולא מצד העולם, אבל תפילה היא גילוי הש"י בבריאה, ומרוממת כל הבריאה להש"י, ומגלה ניצוץ האלקות והשראת השכינה שבכל דבר, כמ"ש לקמן (ארת ט'). ובגלות התפילה שהיא השכינה בזילותא, שכל אחד עוסק בהצלחת עצמו, ואינו רואה תועלת בגילוי כבוד הש"י בבריאה.

ולכן חפץ להשליך התפילה מעליו והיא עליו לטורח, ממש בזלזול בנ"י בגלות בין האומות ובין הערב רב כאילו אין צורך בהם והם עליהם לטורח. כדאי' בזה"ק (ח"ג קכה:): "ואני חשיב בעינייהו בין ערב רב רשיעייא, ככלב מת דסרח בינייהו וכו'. וכל חכמים ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדוחקא ביגונא חשיבין ככלבים, בנים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש בראש כל חוצות, דלא אשכחו אכסניא בינייהו, ואינון ערב רב אינון עתירין בשלוה בחדוה בלא צערא בלא יגונא כלל". ובאמת כל חיות הגויים מישראל, כן כל החיות רק מהתפילה ועם כל זה היא מזולזלת כ"כ.

חשיבות התפילה אצל כל אחד

וגאולתה אצל כל אחד כשיסתכל בעצמו, ויתחיל להחשיב כל דיבור של תפילה אפילו כשהוא בלא שום לב ודעת, ויאמין בחשיבות הג' תפילות והתבודדות ותהלים ושאר תחינות שיכול לומר אפי' מעט לפי כחו, גם כשהם בלא מח, אשר כמה האריך רביז"ל לדבר מזה. וזה כשידע שהשי"ת קרוב אליו בתפילתו, ואומר לו כמה חכיתי לך שתבוא אלי לדבר עמי, נמצא שכל דיבורי תפילה היוצאים מפיו יהיו איך שהיו הם השראת השכינה, דהיינו הנהגת השי"ת אותו, וזה עיקר חיותו כמ"ש "תפילה לאל חיי".

אז עולה מזילותה למשול בכל הבריאה באיתגליא, כעניין ממשלת בני ישראל על המלאכים המדובר כאן, שישאלו אותם "מה פעל אל", וכן מושלת התפילה (שהיא השכינה כסא הכבוד) על כל סדר ההשתלשות כמבואר לקמן (ארת ט'), וגם היא נקראת אל כמ"ש רביז"ל (תורה ב' תניא ד) "אל זה בחינת תפילה, כי אל על שם הכח שהוא תקיף ובעל היכולת, ועל ידי התפלה נקראין ישראל בשם אל, בבחינת "מנין שקראו הקדוש ברוך הוא ליעקב אל שנאמר ויקרא לו אל" וכו'. כי על ידי התפילה, כביכול אנו לוקחין לעצמנו הכח ממנו יתברך, כי אנו מבטלין גזרותיו, נמצא שיש לנו הכח".

גאולת התפילה ביציאת מצרים

ובביאור הליקוטים (ענף ט') דגאולת התפילה הוא עניין סמיכת גאולה לתפילה, כי בברכת גאל ישראל מזכירין יציאת מצרים שאז התחיל גילוי הנבואה בתכלית השלימות ע"י משה רבינו, ובקרי"ס ומת"ת. ובשעת הגלות היה הדיבור בגלות וביצי"מ נעשה פה סח שעלתה שועתם אל

האלקים, ואח"כ בקרי"ס "ויצעקו בני ישראל אל ה'", וזכו כולם לנבואה. אמנם תחילת הנהגת הבריאה ע"י נבואה מצינו בתורה באברהם אבינו, שאמר לו השי"ת "לך לך מארצך", כי אצל נח לא היה מצד הנהגה רק לצורך הצלתו. והיינו נגלה עליו בעל הבירה, כי אחר כל מה שחקר האמת בדעתו שיש בורא לעולם שזהו תורה, נתגלה אליו השי"ת להנהיגו. וביותר היתה נבואתו בברית בין הבתרים שנגלה לו כל העתיד לבוא על בניו, וגילה לו יציאת מצרים שאז היתה התפשטות הנבואה.

גאולת שרה נבואה

וז"ש חז"ל נח לא התפלל על דורו, ומובן מה שלא נקרא נביא, אבל באברהם כתיב "כי נביא הוא ויתפלל בעדך" כמ"ש כאן. ושם מדובר מלקיחת שרה הנקראת יסכה ע"ש שסוכה ברוה"ק (רש"י בראשית יא, יט), לבית אבימלך, דהיינו גלות השכינה וזלזולה. ונלקחה ע"י (בראשית כ, יא) "רק אין יראת אלקים במקום הזה", כמ"ש לעיל (אות ו) שע"י ביטול התאוות נשלם היראה ונשפע הנבואה.

שרה והארון אצל פלשתים

והנה לקיחת שרה היה ב' פעמים, א' לבית פרעה, אשר זה היה מעשה אבות סימן לבנים על גלות מצרים וגאולתה כמ"ש הרמב"ן (שם יב, ט). אמנם ביצי"מ עדיין לא נשלם היחוד עד שבאו לירושלים ונבנה ביהמ"ק, ולזה צריך מתחילה להכניע קלי' פלשתים שזהו י' פעמים אלקים (האר"י בספר הליקוטים שמואל-א ד), שורש הדינים, וכמ"ש בדוד (רש"י שמואל-ב ה, ו) שלא יכל לכבוש את ירושלים עד הסירו העורים והפסחים שעליהם היה כתוב הברית שכרת אברהם אבינו עם אבימלך מלך פלשתים.

וביצי"מ (שמות יג, יז) "לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי אמר אלקים פן ינחם וגו' ויסב אלקים", נכתב הכל בשם אלקים שהוא הדין שעדיין לא נמתק. וזהו פן ינחם העם לשון לאו, שנגרם כביכול יראה למעלה, כידוע דברי הרה"ק הרבי ר' אלימלך זיע"א (נועם אלימלך ויגש) "דהנה הבורא ברוך הוא אין שייך בו שום יראה, רק היראה הזאת יש לו להשם יתעלה שמתירא שלא יחטא האדם, מחמת אהבתו שאוהב את האדם להטיבו באחריתו, כי דרכו יתברך להטיב לכל ברואיו ולכן מתירא שלא יחטא". וכל זה כי עדיין לא הגיע זמן המתקת קלי' פלשתים, עד ימי דוד שנשלם מלכות ה' בדרגה הראויה (וראה מה שהארכנו בענין המתקת קלי' פלשתים בר"ה בביאורי תורה ח' תנינא אות ב' הערה ט').

פקידה ותפילה

ופעם הב' שלוקחה שרה היה אל בית אבימלך מלך פלשתים שהיה קלי' דקה יותר, ומעשה אבות סימן לבנים עניין לקיחת הארון והכרובים שמשם יוצאת הנבואה ע"י הפלשתים, אשר נענשו על זה באותו מקום שנענשו בית אבימלך על שרה. וזאת היתה תחילת נבואת שמואל (שמואל-א ג, יא), שאצלו התחילה התפשטות הנבואה ומלכות בית דוד, ופקידתו היה ע"י תפילת חנה, ואחז"ל (ר"ה

(:י) "בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה" (וראה מה שהארכנו לעיל אות ו' בענין התפשטות הנבואה ורבייה).

וכן שרה נפקדה ע"י שהתפלל אברהם על אבימלך כמ"ש (ב"ק צב.) "כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה וכו', מהכא ויתפלל אברהם אל האלהים וירפא אלהים את אבימלך ואת אשתו ואמהותיו וילדו, וכתיב וה' פקד את שרה", ואז נולד יצחק סוד היחוד והתפילה. וכן אחר ששב הארון מפלשתים ושומוהו בבית עובד אדום הגיתי נפקד בריבוי בנים מאוד (ברכות סג:), עד שבא לבסוף אל בית דוד בירושלים. וכל זה הוא בניין ירושלים ומלכות בית דוד שמבקשין עליהם בר"ה, ואז עליית התפילה מזילותה בדאי' במדרש (תהלים קב) "פנה אל תפלת הערער, אמר רבי יצחק כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים ולא תבזה אותם מהם, הוי ולא בזה את תפלתם".